

ARTICLE S

1. JAUME I, EL CONQUERIDOR
2. L'alegria de ser català

1. JAUME I, EL CONQUERIDOR 1208- 2008

En aquest mes de febrer es compleixen vuit-cents anys del naixement, a Montpeller, d'un dels nostres reis més ben considerats per la història i potser el més popular i estimat en la memòria dels catalans; Jaume I. Aquesta visió està més que justificada per les seves conquestes de Mallorca (1229), en els seus joiosos vint-i-un anys, i de València (1238) eixamplant considerablement el territori de Catalunya-Aragó.

Ens hem acostumat a veure un Jaume I triomfant, però en realitat cap dels nostres reis va tenir una infància i adolescència tan dissortades com la seva. El mateix fet de la seva concepció ja seria un signe del que succeiria després, en els primers anys de la seva vida. Pere el Catòlic, rei de Catalunya-Aragó i Maria, senyora de Montpeller, eren un matrimoni de conveniència, empescat pel rei en Pere. Maria, menyspreada, vivia sola tres anys després del seu casament i es va haver d'inventar una estratagema per poder dormir amb el seu marit: Desclot i Muntaner parlen de que el rei tenia una amistançada i que, a les fosques, la reina la va substituir...

Aquesta atzarosa concepció augurava una difícil infància, però es van quedar curts: la dissort del seu pare a Muret (1213) on Pere hi va perdre la batalla i la vida, marca el nen de cinc anys; a l'hereu de Catalunya-Aragó se li havia acabat la infància. Serà ostatge de Simó de Monfort, el guerrer francès que havia abatut el pare; el Papa Innocenci III l'alliberarà, però per dur-lo de pressa i corrents a Lleida (1214), on reunits els tres estaments de Catalunya i Aragó -noblesa, clerecia i braç reial.- li juraran solemnement fidelitat. Ell no entén res: era un rei de sis anys!

El seu futur està en mans dels altres: se l'emporten a Montsó on, al costat dels Templers el prepararan per a rei; al mig de tants guerrers té la sort que el seu cosí, el també infant Ramon Berenguer del Rosselló, sigui el seu company de jocs i estudis. No se n'entera que el seu oncle Ferran, germà del seu pare, crea un partit aragonès que atempta contra la seva reialesa, com no acaba de comprendre que als seus dotze anys el casin amb Elionor de Castella. Més problemes: la reial parella serà segrestada per la noblesa aragonesa, duta a Saragossa i més tard alliberada pels catalans. Als disset anys, Jaume ja es veu en cor d'acabar que els altres decideixin per ell, i força el final de la seva minoria d'edat: Jaume comença a manar.

Des d'un bon principi té clar que el seu enemic és el moro. I començarà el mateix any 1225 l'atac a Peníscola, que se li resisteix, però que accepta fer-se'n el seu tributari. Incorpora el comtat d'Urgell amb un pacte insòlit: el de concubinatge! La hereva, Aurembiaix, i Jaume, viuen un afer amorós, el 1228 –el rei té vint anys- que posa en mans d'ell, el comtat.

Tot seguit, Mallorca. El desembre de 1229 salpen de Salou 150 naus, 800 cavallers, 1.000 soldats, amb l'absència d'aragonesos. El darrer dia de l'any la ciutat de Mallorca cau en mans de Jaume I i en pocs dies la resta de l'illa. Les altres "Mallorques" hauran d'esperar: Eivissa el 1235 i Menorca, més tard, el 1287, ja no en vida del Conqueridor. Un nou punt de mira: València, una conquesta dilatada. Començada el 1233 amb la presa de Borriana i el seu entorn, s'acabarà amb el setge i l'entrada a València el 1238. Amb la capital cauen les rodalies –Jaume ho explica en la seva *Crònica*: "*E així haurem la gallina e puis los pollets*"

Es repobla el litoral per gent de les terres de Lleida i l'Urgell, i les zones muntanyenques, a l'interior, per aragonesos. Hi resten molts sarraïns, uns 200.000, mentre que els pobladors no passen de 30.000. La manca d'acord amb les Corts d'Aragó, que volien instaurar els seus furs en la terra conquerida, va portar a Jaume I a la creació del nou Regne de València, amb furs propis. De cara la unitat nacional no és un pas encertat.

Obtingut la nul·litat del casament amb l'infanta castellana –malgrat haver-ne tingut un fill, Alfons- Jaume es casà amb una princesa hongaresa, Violant, de la qual vingueren al món els fills mascles Pere (1240), Jaume, (1243), Ferran (1248). Violant és una marassa i a cada nou fill mascle que naixia, hi havia un nou repartiment del territori, havent d'encaixar-hi, és clar, l'hereu Alfons. El destí va facilitar la feina a Jaume I: Alfons i Ferran ja havien mort en vida del rei; tot i així no es va poder evitar que el regne es dividís: Pere rebria Catalunya, Aragó i València, i Jaume, Mallorca, Roselló i Cerdanya. Un greu error i no de Violant, sinó del Conqueridor.

Jaume I era un home de grans contrastos: tenia un gran sentiment religiós, que no li privava, però, d'exercir d'*hom de fembres* –molt a l'aire del seu pare- al llarg de tota la seva vida.

Molt més important, però, és el prestigi que va anar adquirint en la seva relació amb altres regnes, i per una característica gens corrent en les cancelleries d'aquest segle XIII: la fidelitat a la paraula donada. En el seu haver també cal recordar que amb ell començaren a funcionar les Corts; que s'instituïren els governs municipals a les principals ciutats catalanes que culminarien (1265) amb el Consell de Cent barceloní; l'avanç jurídic i la introducció del dret romà. Donà suport a les lletres i ens deixà el *Llibre dels Feyts*, la gran Crònica del seu reialme, indispensable per l'historiador.

Va morir el 1276, a València, la ciutat que més va estimar. El pas de les seves despulles, camí de Poblet, com diu Ramon Montaner, "*en cascun castell, vila o lloc on venien, el rebien amb grans plors e crits e planys...*"

Jesús Mestre i Godes.

2. L'alegria de ser català

UN PROGRAMA D'ÈXIT EN LA NORMALITZACIÓ DE LA LLENGUA

Ernest Benach i Pascual / President del Parlament

Ara fa unes setmanes, el secretari general de Política Lingüística, Bernat Joan, feia balanç d'un dels programes de més èxit en el terreny de la normalització del català, però també de la convivència i la cohesió com a societat: el

Voluntariat per la Llengua, reconegut per la Comissió Europea com una de les millors experiències pedagògiques que es porten a terme a la UE.

HE TINGUT LA SORT DE participar en aquest programa des de fa temps, malgrat que de vegades pugui semblar impossible trobar temps per a aquestes coses. Al cap i a la fi, es tracta d'organitzar-se bé i tenir ganes de fer-ho, de creure-hi.

FINIS ARA HE TINGUT TRES parelles lingüístiques. La Liza, una jove eslovena, casada amb un català, apassionada pels idiomes i que ja parla un català gairebé perfecte, i no exagero gens. La segona va ser el Norberto, un basc extraordinàriament disciplinat, amb una sensibilitat especial per la literatura i la música i per a qui conèixer millor Catalunya passava també per expressar-se millor en català. I la tercera parella és el Mário.

EL MÁRIO ÉS PERIODISTA, brasiler, i està acabant un doctorat. En una de les converses que hem tingut aquests darrers mesos, va utilitzar una expressió que avui dóna títol a aquest article: "L'alegria de ser català". El seu raonament era ben senzill però alhora era tota una càrrega de profunditat contra algunes inèrcies.

VENIA A DIR: "SER CATALÀ ha estat històricament una tremenda fatalitat. Teniu una llengua amenaçada (i que ha estat llargament perseguida), heu sofert diverses dictadures, sovint sou incompresos i de vegades maltractats pel simple fet de ser catalans. Si fins i tot celebren una derrota com a festa nacional!". I el Mário em preguntava: "És la imatge d'un poble maltractat la que voleu oferir a la gent que ve d'altres parts del món? És la que voleu oferir als joves?".

I AFEGIA ELL: "PERQUÈ DARRERE aquesta imatge, jo he descobert l'alegria de ser català". El Mário trobava l'alegria a partir de conèixer més al detall aquest país, la llengua, la cultura, la gent, les ciutats, els paisatges, la música que es fa a casa nostra (hem fet un intercanvi de música Brasil-Catalunya força revelador), els valors, els remarcats valors de l'estalvi i el treball, però, sobretot, el Mário valora que aquí s'hi viu bé, que aquí s'hi troba bé, que aquí ha fet amics. Que aquí hi ha projecte de futur.

TOT PLEGAT EM VA FER pensar que a totes les generacions que van creixent a casa nostra, a tots els Mários que vénen a Catalunya, els hem d'explicar bé la nostra història, però no com una història de tragèdies, sinó com la d'un poble que una vegada i una altra s'ha tornat a alçar després de cada cop rebut. Els hem de fer entendre que no celebrem derrotes, celebrem que, malgrat això, encara hi som, amb la nostra llengua, amb les nostres institucions i, sobretot, amb la nostra voluntat de ser un país d'oportunitats, de llibertat i de futur.

ELS HEM D'EXPLICAR TAMBÉ els problemes del present i els reptes del futur. No podem amagar que Catalunya continua rebent cops, però no ho podem fer recreant-nos en la lamentació i en el fatalisme històric, sinó fent entendre que, per moltes traves que ens posin o que, de vegades, ens posem nosaltres mateixos, Catalunya vol i té un lloc reservat en el món del segle XXI.

PERÒ ABANS TAMBÉ HEM d'entendre que per a implicar tothom en el projecte comú cal que posem en primer pla polític la Catalunya que atrau, la Catalunya que avança, la Catalunya que ens dóna motius per a l'alegria, que també ens en dóna, tot i que sovint quedin amagats. Sense aquesta alegria, perdem força. Necessitem fer-la sentir, necessitem sumar més forces, necessitem que tots ens sentim part d'una Catalunya moderna, connectada al món, tenaç i tan tossuda com sempre, que té futur, el futur que els catalans vulguem, sense renúncies.

LES HORES DE CONVERSA amb les parelles lingüístiques m'han permès aprendre i veure moltes coses des d'una altra perspectiva, però mai no hauria sospitat que em farien adonar de la importància que té expressar l'alegria de ser català. Ens ho diu algú que s'hi ha vist temptat a fer-ho. Vet aquí el món que ve.

(Diari Avui, 28 gener 2008)